dium de bonitate divina, ut ab ipso Deo possessa, distinguuntur essentialiter, & tamen ad caritatem spectant: Ergo, &c. Tertio, Gaudium de Deo quatenus est possessus a beatis, essentialiter distinguitur a gaudio de bonis Dei, quatenus a Deo possessis, & tamen utrumque gaudium provenit a caritate, cum non eliciatur a spe, quæ in beatis non remanet, ut disp. præcedenti art. 4. ostendimus: Ergo idem quod prius. Denique amor efficax & amor inefficax Dei, distinguuntur essentialiter; cum primus essentialiter pugnet cum peccato mortali, & cum eo sit incompossibilis, secundus vero cum illo possit conjungi; & tamen uterque a caritate elicitur: Ergo dantur plures actus specie diversi, a caritate eliciti.

73 Respondeo distinguendo Majorem: Distinctio specifica actuum, quæ formalis est comparatione ad habitus, petit distinctionem specificam habituum, concedo Majorem, Distinctio specifica actuum, quæ solum materialiter se habet comparatione ad habitus, nego Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Explicatur solutio: Posse elicere plures actus specie distinctos, convenit non solum habitibus infusis, sed etiam acquisitis: metaphysica enim est unus specie atoma habitus, & tamen omnes actus quos elicit, non sunt ejusdem speciei; nam actus quo assentitur conclusionibus demonstratis de Angelo, diversus est specie ab actu quo assentitur conclusionibus demonstratis de homine; & similiter assensus scientificus de passionibus accidentis, essentialiter distinguitur ab assensu scientifico de passionibus substantiæ. Sicut ergo metaphysica, quamvis unus specie atoma habitus, ad actus specie diversos potest se extendere; quia nempe, licet tales assensus ad invicem comparati, formaliter distinguantur, differunt tamen materialiter, comparatione ad habitum, eo quod ab illo sub eadem ratione formali sub qua attingantur: ita similiter caritas, licet sit unus specie atoma habitus, plures tamen actus specie diversos inter se elicere potest; quia talis diversitas specifica actuum se habet materialiter, comparatione ad habitum, eo quod ab illo non prout differunt inspiciantur, sed quatenus conveniunt in eadem ratione formali sub qua, ab illo primario inspecta; vel quia non primario, & ex æquo, sed cum ordine primarii & secundarii ab illo respiciuntur.

74 Neque hanc doctrinam & solutionem infringunt exempla in objectione adducta: nam amor Dei, & odium peccati, quatenus est Dei offensa, procedunt ab habitu caritatis, cum ordine primarii & secundarii, & eamdem rationem formalem attingunt; odio enim peccatores prosequimur, ratione bonitatis divinæ amicabiliter dilectæ. Gaudium etiam, & amor specialiter sumptus, sunt de bonitate divina propter seipsam, unde cadunt sub eadem ratione formali: gaudium vero elicitum a beatis de Deo, prout ab ipsis possesso, est de Deo uti possesso ab ipsis, quatenus sunt aliquid Dei; unde etiam illud movetur a bonitate divina, primario a caritate inspecta: quod sufficit, ut secundario a caritate eliciatur. Denique amor efficax & inefficax Dei, non æque primo pertinet ad caritatem, sed efficax primario, & inefficax secundario: in peccatore autem iste elicitur ab auxilio, cum virtutes non dentur pro actibus imperfectis. Unde quamvis illorum actuum distinctio formalis sit, comparatione facta inter ipsos, materialis tamen est, collatione facta cum habitu caritatis a quo eliciuntur; quare ille habitus est specie atoma unus.

75 Objicies tertio: Caritas viæ & caritas patriæ distinguuntur specie: Ergo caritas, prout ad viatores & comprehensores extenditur, non est unus specie atoma habitus. Consequentia patet: Antecedens probatur: Tum quia caritas viæ regulatur per fidem, & cognitionem obscuram, caritas vero patriæ, per lumen gloriæ, & visionem claram, diversitas autem regulæ arguit in actibus regulatis specificam distinctionem: tum etiam quia amor viæ est liber, amor vero patriæ est necessarius; quod videtur sufficere ad inducendam diversitatem specificam in actu, & per consequens in habitu.

76 Respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem dico, quod cum apprehensio intellectus non sit ratio formalis objecti voluntatis, sed dumtaxat conditio applicans (ut docent communiter nostri Thomistæ in Philosophia) diversitas cognitionis non sufficit ad inducendam diversitatem specificam in actus voluntatis, *nisi diversitati apprehensionis, diversitas apprehensorum conjungatur*, ut loquitur S. Doctor q. 25. de verit. art. 1. ad 6. id est nisi per diversas cognitiones, diversa bonitas voluntati proponatur & repræsentetur: quare cum per cognitionem claram in patria, & per obscuram in via idem bonum ut diligendum proponatur, ejusdem speciei est caritas viæ, & caritas patriæ; licet cognitio per quam in duplici statu regulatur, sit specie diversa. Unde S. Thomas 1. 2. q. 67. art 6. docet caritatem viæ non evacuari per gloriæ perfectionem, sed eamdem numero manere. Et secundo loco sibi objicit: *Habitus & actus distinguuntur secundum objecta: sed objectum amoris est bonum apprehensum: cum ergo alia sit apprehensio præsentis vitæ, & alia apprehensio futuræ vitæ, videtur quod non maneat eadem caritas utrobique.* Cui objectioni sic respondet: *Ad secundum dicendum, quod caritas non habet pro objecto ipsam cognitionem; sic enim non esset eadem in via & in patria; sed habet pro objecto ipsam rem cognitam, quæ est eadem, scilicet ipsum Deum.*

Ad secundam probationem Antecedentis dicendum est, libertatem & necessitatem non distinguere essentialiter actus voluntatis, sed solum accidentaliter, vel modaliter; quia sunt tantum denominationes extrinsecæ, ut quidam docent, vel, ut alii probabilius sentiunt, modi quidam intrinseci respectu illorum: unde licet amor viæ sit liber, & amor patriæ necessarius, non sequitur actus caritatis viæ & patriæ distingui essentialiter, sed tantum moraliter. Et quamvis hoc daretur, ex hoc non posset inferri, non esse eumdem specie habitum caritatis in via & in patria: potest enim idem habitus, actus essentialiter distinctos elicere, dummodo sub eadem ratione formali contineantur, ut liquet ex dictis in solutione præcedentis objectionis.

ARTICULUS V.

Utrum caritas sit ceteris virtutibus excellentior, tam in esse physico, quam morali?

NEgant Lutherus & sequaces, existimantes fidem, etiam in esse moris & virtutis consideratam, caritati præstare, cum per fidem, inquiunt, non vero per caritatem justificemur. Calvinus vero lib. 3. instit. cap. 18. sect. 8. ait caritatem erga Deum esse simpliciter perfectiorem fide, & aliis virtutibus: caritatem vero erga proximum non esse simpliciter & intensive perfectiorem fide, & ceteris virtutibus, sed tantum extensive; quoniam habet uberiores fructus, & latius patet, utpote movens & inducens homines ad actiones reliquarum virtutum exercendas: unde duplicem videtur constituere habitum caritatis, unum quo Deus, alterum quo proximus diligatur; quod præcedenti articulo impugnatum est: Ex Catholicis vero quidam existimant, quod licet caritas omnibus virtutibus, in esse moris & virtutis, excellentior sit, tamen in genere entis & naturæ, fides, utpote ad genus intellectivum pertinens, est illa perfectior. Sic docent Ferrariensis 3. cont. Gent. cap. 26. & Marcus a Serra, hic art. 6. dub. un. Pro resolutione hujus difficultatis 77

Dico primo: Caritas in genere moris & virtutis, est simpliciter perfectior fide, & omnibus aliis virtutibus.

Conclusio est certa de fide: dicitur enim 1. ad Cor. 3. 78
Major autem horum est caritas; quod ad minus verificari debet de majori perfectione morali. Et Matth. 22. de præcepto caritatis ait Christus: *Hoc est primum & maximum mandatum*, utique quia est de actu maximæ virtutis. Item 1. ad Timoth. 1. dicitur: *Finis præcepti est caritas*: finis autem excellentior est his quæ ad ipsum referuntur. Denique Apostolus 1. ad Corinth. 12. loquens de caritate ait: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*. Quæ verba expendens D. Thomas ibidem ait: *Dilectio est via qua directius ad Deum itur*. Cui concinit pius Idiota in contemplationibus cap. 27. dicens: *Illa via rectissima absque devio, via brevis absque tædio, via plana absque tumulo, via secura absque periculo, via jucunda cum bono socio, scilicet cum te Domine, amantissimo duce.*

Confirmatur ex SS. Patribus, qui idem passim profiten- 79
tur, tum in parabolam de decem virginibus, ubi uno ore per oleum, quod reliquis liquoribus supernatat, caritatem intelligunt: Tum in aliam, in qua agitur de vocatis ad nuptias, ubi per vestem nuptialem volunt significari ipsam caritatem, quam etiam vocant margaritam illam pretiosam Evangelii, pro qua Christus dicit omnia esse relinquenda, & tamquam lutum æstimanda. Denique docent magnitudinem animæ ex magnitudine caritatis esse metiendam. Ita D. Bernardus serm. 27. in Cantica, ubi hæc scribit: *Quantitas cujuscumque animæ æstimetur de mensura caritatis quam habet: ut verbi gratia, quæ multum habet caritatis, magna sit; quæ parum, parva; quæ vero nihil, nihil, dicente Apostolo: si caritatem non habuero, nihil sum.*

Ratio etiam suffragatur: Nam ut discurrit D. Thomas 80
hic art. 6. cum perfectio virtutis consistat in attingendo primam regulam humanorum actuum, qui est ultimus finis, virtutes Theologicæ, quæ Deum & ultimum finem immediate attingunt, nobiliores sunt moralibus, quæ circa media dumtaxat versantur: ex virtutibus vero Theologicis, caritas est nobilior fide, & spe, cum perfectius Deum attingat: *Nam fides & spes* (inquit S. Doctor) *attingunt quidem Deum, secundum quod ex ipso provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni: sed caritas attingit ipsum Deum, ut in ipso sistat*: juxta illud Joann. 4. *Deus caritas est; & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ubi tract. 9. Augustinus: *Nescio utrum magnificentius nobis caritas commendari possit, quam ut diceretur*, Deus caritas est. *Brevis laus, & magna laus: brevis in sermone, sed magna intellectu! Quam cito dicitur*, Deus caritas! *Breve est si numeres: si appendas, quantum est! &c.*

81 Confirmatur: Fidei & spei quædam imperfectiones essentialiter annexæ sunt, ut spei amor concupiscentiæ, quo Deus amatur prout in commodum hominis cedit, & fidei obscuritas: At vero in caritate nullus ex his defectibus reperitur, siquidem fertur in Deum, prout est in se bonus, & summe perfectus, nulla habita ratione nostri commodi; neque ullam habet ex se obscuritatem: nam in patria, ubi nulla suberit obscuritas ipsius objecti, illa perfecte vigebit.

82 Confirmatur amplius. Fides & spes possunt consistere cum peccato, manet enim in peccatoribus, ut supra satis declaravimus; at vero caritas illud omnino expellit, sicut lux tenebras; nec in peccatoribus, sed solum in justis reperiri potest. Unde Gregor. homil. 8. in Ezechiel. *Antiquus inimicus castitatem in nobis, si sine caritate fuerit, non timet: quia ipse, nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet: quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi caritas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis caritatem veram, id est amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, & nimis concordiæ nostræ invidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere volens, amisit in cælo*: Ergo caritas est omnium virtutum excellentissima, & ut loquitur D. Irenæus, *omnium carismatum eminentissimum*. Unde Augustinus serm. 39. de tempore, admonens piam animam, salutis suæ studiosam: *Si non vacat* (inquit) *omnes paginas sanctas perscrutari, omnia involucra sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare; tene caritatem, ubi pendent omnia: ita tenebis quod ibi didicisti, tenebis etiam quod nondum didicisti. Si enim nosti caritatem, aliquid nosti, unde & illud pendet quod forte non nosti; & in eo quod in scripturis intelligis, caritas patet; in eo quod non intelligis, caritas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis sermonibus, qui caritatem tenet in moribus. Quapropter sectamini caritatem, dulce ac salubre vinculum mentium, sine qua dives pauper est; & cum qua pauper dives est. Hæc in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentationibus tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima. In Abel per Sacrificium grata, in Noe per diluvium secura, in Abrahæ peregrinationibus fidelissima, in Moyse inter injurias lenissima, in David tribulationibus mansuetissima: in tribus pueris blandos ignes innocenter expectat, in Machabæis sævos ignes fortiter tolerat: casta in Susanna erga virum, in Anna post virum, in Maria præter virum. Libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Christianis ad confitendum, divina in Christo ad ignoscendum.*

Dico secundo, caritatem, non solum moraliter, & in ratione virtutis, sed etiam physice & in esse entis, esse perfectiorem fide, & aliis habitibus supernaturalibus intellectualibus, qui sunt in via.

83 Hanc conclusionem existimo esse de mente D. Thomæ hic art. 6. ubi docet charitatem esse perfectiorem fide: quod enim loquatur de caritate non solum in esse morali, sed etiam in esse entitativo, constat ex eo quod primo loco sibi objicit: *Alterius potentiæ altior est virtus, sicut & altior operatio: Sed intellectus est altior voluntate, quia dirigit ipsam: Ergo fides, quæ est in intellectu, est excellentior caritate, quæ est in voluntate.* Quod argumentum, ut patet, procedit contra excellentiam physicam, & non contra moralem: unde si S. Doctor non intenderet caritatem esse perfectiorem fide, etiam physice & entitative, in vanum sibi illud opponeret; & unico verbo, facilique distinctione, illud dilueret, dicendo scilicet hic tantum sermonem esse de excellentia caritatis in esse virtutis, non vero in esse physico; quod tamen non facit, sed aliter argumento occurrit: respondet enim, quod quamvis intellectus sit potentia nobilior voluntate, non tamen oportet, quod omnis ejus operatio sit perfectior quacumque operatione voluntatis: *Et ideo*, inquit, *eorum quæ sunt infra nos, nobilior est cognitio, quam dilectio; propter quod Philosophus in 7. Ethic. prætulit virtutes intellectuales moralibus: sed eorum quæ sunt supra nos, & præcipue dilectio Dei cognitioni præfertur: & ideo caritas est excellentior fide.* Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat: nam hic in via, ubi cognitio nostra est obscura & ænigmatica, amor superiorum perfectior est cognitione superiorum: Ergo cum caritas & fides superiora respiciant, Deum scilicet qui nobis superior est, caritas viæ perfectior erit fide, licet caritas patriæ non sit perfectior lumine gloriæ, & visione beatifica, quia ista Deum ut est in se perfectissimo modo attingunt, & fidei obscuritatem ac imperfectionem non habent.

84 Objicies primo contra primam conclusionem: Regula est nobilior regulato: Sed fides est regula caritatis, ipsam enim dirigit & regulat in suis actibus: Ergo est ipsa perfectior.

Confirmatur: Fides per caritatem operatur, ut ait 85
Apostolus ad Galat. 5. Sed id per quod aliud operatur, videtur esse eo inferius; sicut minister per quem dominus aliquid operatur, est ipsi inferior: Ergo caritas fidei inferior est.

Ad objectionem data Majori, nego Minorem: licet enim hic in via caritas per accidens reguletur per fidem, & cognitionem obscuram: per se tamen, & ex natura sua, petit regulari per lumen gloriæ, & claram Dei visionem; cum sit prima proprietas gratiæ sanctificantis, quæ est radix luminis gloriæ, & visionis beatificæ, & fons aquæ salientis in vitam æternam, ut dicitur Joann. 4.

Ad confirmationem dicendum cum S. Thoma hic art. 6. ad 2. *Quod fides non operatur per dilectionem, sicut per instrumentum, ut dominus per servum, sed sicut per formam propriam, & ideo ratio non sequitur.*

Objicies secundo contra secundam conclusionem: Ge- 86
nus intellectivum est perfectius entitative genere appetibili, ut communiter docent nostri Thomistæ, & colligitur ex S. Doctore 1. p. q. 81. art. 3. Ergo omnes species contentæ sub genere intelligibili, & omnes habitus pertinentes ad potentiam intellectivam, sunt perfectiores entitative quacumque specie, & quocumque habitu pertinente ad genus & potentiam appetitivam, intra eumdem ordinem, subindeque fides entitative, & in ordine physico, perfectior est caritate. Consequentia videtur legitima, nam eo ipso quod aliquod genus sit perfectius, tota illius extensio debet esse perfectior, & consequenter omnes illius species debent excedere in perfectione species contentas sub genere imperfectiori: Ergo, &c.

Respondeo, concesso Antecedente, negando Consequen- 87
tiam: licet enim species perfectissima generis perfectioris debeat esse perfectior specie perfectissima generis inferioris, non tamen necessarium est, quod species non perfectissima generis perfectioris, excedat perfectissimam generis inferioris; sed interdum species perfectissima generis imperfectioris; quia ratione differentiæ contrahentis genus imperfectius, excessus ille genericus compensari potest: v. g. licet qualitas activa ex suo genere perfectior sit quam passiva, tamen potest dari aliqua qualitas seu potentia passiva, quæ ratione differentiæ nobilior sit aliqua qualitate activa; calor enim est qualitas activa, potentiæ vero cognoscitivæ, in quantum recipiunt species, sunt passivæ, & tamen ratione differentiæ specificæ elevantur supra activitatem caloris & aliorum accidentium materialium; & corpus corruptibile, si sit animatum, potest esse perfectius corpore incorruptibili quod non vivit, licet ratio corporis incorruptibilis perfectior sit de se quam corpus corruptibile. Similiter ergo, licet genus intellectivum sit perfectius entitative genere appetibili, nihilominus caritas, ratione differentiæ specificæ, seu nobilioris modi tendendi in Deum, fidem, prophetiam & alia dona intellectualia quæ dantur viatoribus, superare potest, & absolute ipsis esse perfectior.

ARTICULUS VI.

Utrum caritas habitualis augeri possit in via, & quomodo ad ejus augmentum actus nostri concurrant?

OLim Begardi & Beguinæ censebant caritatem in 88
hac vita habere certum quemdam terminum, quem interdum possit attingere, & ultra quem non possit ulterius progredi, quorum errorem Concilium Viennense Clement. *Ad nostrum* de hæreticis expresse damnavit. Unde

Dico primo, caritatem habitualem, quamdiu sumus in statu viæ, augeri posse, conclusio est certa de fide; colligitur enim aperte ex variis Scripturæ locis; præsertim ex illo ad Ephes. 4. *In caritate crescamus*: & ad Philip. 1. *Oro ut caritas vestra magis ac magis abundet*: Proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Ubi per diem perfectum significatur ille, quo beatifica visione perfruemur. Unde Psalm. 83. dicitur: *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion*: id est crescent in virtute & caritate, donec ad illam visionem perveniant. Et ad Gal. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes: Ergo dum tempus habemus, operemur bonum.* Quibus verbis significat Apostolus, totum hujus vitæ tempus aptum esse ad bene operandum, & ferendum quod metamus in altera. Denique Apocal. ult. D. Joannes ait: *Qui justus est justificetur adhuc*; & Sapiens Proverb. 4. *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Quibus duobus posterioribus testimoniis Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 10. definit & explicat justitiæ seu caritatis augmentum, & ibidem ait: *Hoc justitiæ incrementum petit Sancta Ecclesia, cum orat: da nobis fidei, spei, & caritatis augmentum.*

Favent etiam SS. Patres. Prosper enim in lib. sentent. D. 89
Augu-

Augustini, sentent. 102. sic ait: *In hac vita quæ ista tentatio est, etiam in sublimissimis Sanctis non apprehenditur illa perfectio, cui non superest ascensio*. Hieronymus super Psalm. 83. *Quicumque Sanctus quotidie in priora exenditur, & præteritorum obliviscitur*. Athanasius in vita S. Antonii refert, illum paullo ante mortem Discipulis hæc dixisse: *Hoc sic primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore langescere, sed quasi incipientem debere semper augere quod cœperit*. Item Leo Papa serm. 2. de Quadragesima ait: *Hæc est perfectorum vera justitia, ut nunquam præsumant se esse perfectos; ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, incidant in deficiendi periculum, ubi profiendi deposuerint appetitum*. Denique D. Bernardus ait: *Vir bonus nunquam dicit satis est; sed semper esurit, sitiuque justitiam, & si semper viveret, semper de bono in melius proficeret*. Et iterum: *In via vita non progredi est, cum nihil adhuc in eodem statu permaneat*. Item Epist. 91. & 253. ad eum sensum refert quod Angelos per Scalam ascendentes ac descendentes vidit Jacob, neminem vero stantem; quia spiritum nostrum, sicut & corpus, vel crescere vel decrescere necesse est. In hunc etiam sensum dixit recte Sapiens: *Cum consummaverit homo, tunc incipiet*. Quasi diceret, in virtute & caritate nulla est consummatio, seu nullus terminus, sed in ea tamquam incipientes perpetuo versamur.

90 Ratio etiam id suadet; nam ut discurrit D. Thomas hic quæst. 23. art. 4. justi quamdiu sunt in hac vita, tamdiu sunt viatores: de ratione autem viæ est, ut quanto aliquis magis per eam progreditur, tanto magis ad terminum accedat: unde cum caritas sit via qua ad Deum tendimus, juxta illud Apost. 1. ad Corinth. 12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, de ratione caritatis viæ est ut possit augeri, ut quo magis augetur, eo magis procedamus, & accedamus ad Deum, cui non appropinquamus pedibus corporis, sed affectibus mentis, ut ait Augustinus: alioquin si caritas viæ non posset augeri, sed haberet præfixum sibi aliquem terminum, cessaret jam viæ processus, & justi in hac vita viatores esse desinerent; quod est maximum inconveniens, & sacris litteris, rationique aperte repugnans.

91 Addit S. Doctor q. 24. art. 7. non posse præfigi terminum augmento caritatis in hac vita, ratione ipsius formæ, cum caritas sit participatio quædam infinitæ caritatis Dei; nec ex parte agentis, cum caussa producens caritatem sit infinitæ virtutis, scilicet Deus; nec ex parte subjecti, cum semper caritate crescente, superexcrescat habilitas ad ulterius augmentum: Ergo in hac vita caritas non habet terminum augmenti, sed semper potest crescere & augeri.

92 Objiciebant tamen hæretici Begardi: Si caritas in hac vita non habet terminum augmenti, sequitur quod quilibet justus possit æquare, vel superare in intentione gratiæ & caritatis Christum, aut B. Virginem. Sed negatur sequela: quamvis enim quilibet justus semper possit in gratia & caritate proficere, de facto tamen non excedet terminum ex divina præordinatione seu prædestinatione præfixum: unde cum nullus ad tantam gratiam & caritatem prædestinatus sit, quantam Christus & Beata Virgo possident, nullus eos in gratia & caritate excedere vel æquare potest.

93 Quæres, an caritas viæ possit pervenire ad perfectionem intensivam caritatis patriæ?

Respondeo, quod si sit sermo de caritate quam idem homo habet in via, & postea habebit in patria, caritas viæ nunquam pertingit ad perfectionem intensivam caritatis patriæ; quia cum Deus præmiet ultra condignum, & præmium beatitudinis saltem secundario consistat in dilectione & amore Dei, caritas quam in patria habet beatus, non manet in eo statu & gradu, in quo fuit in ultimo instanti viæ, sed aliquod incrementum accipit, cum primum homo beatus fit. Si vero comparatio fiat caritatis cujuslibet viatoris ad caritatem cujuslibet beati, existimo plurimos viatores habere caritatis habitum intensiorem, quam plurimos Beatos & comprehensores, ut patet in Sanctis eximiis, qui longo vitæ tempore sacramenta cum magna devotione & creberrime frequentant, plurimaque pro Deo patiuntur & agunt, & continuo fere in intensis actibus amoris divini occupantur: hi enim longe superant habitum caritatis existentem in infantibus, cum sola gratia baptismali decedentibus, sicut & caritatem existentem in illis, qui brevi post conversionem & primam justificationem moriuntur, aut diu quidem vivunt; sed remisse operantur.

94 Adverte tamen, quod licet interdum caritas viæ possit in sensu explicato pervenire ad perfectionem intensivam caritatis patriæ, ista tamen semper illam excedit in statu & modo operandi: quia caritas patriæ est conjuncta lumini gloriæ, & visioni beatificæ, secundum quam operatur, eique proportionatur; unde quantum differt in perfectione visio clara Dei a cognitione obscura fidei, tantum differt dilectio patriæ a dilectione viæ. Quare merito D. Thomas hic q. 24. art. 7. ad 3. affirmat caritatem patriæ habere quantitatem alterius rationis, quæ non potest attingi per caritatem viæ, actualem scilicet: hæc enim sequitur cognitionem fidei, illa vero claram visionem, qua præsupposita toto conatu fertur in Deum, sine ulla interruptione, sine amissionis periculo, sine ullius contrarii admixtione, cum summo gaudio, & longe majori communicatione cum Deo, quam fuerit in via.

Ex his facile intelligas quod de S. Joanne Baptista 95
dixit Christus, Matth. 11. *Qui minor est in regno cælorum, major est illo*: si enim hoc intelligatur de eo qui minor est in beatitudine patriæ cælestis, ut aliqui ex SS. Patribus exponunt, sensus est, quod quilibet beatus major est quolibet viatore, non in intensione caritatis habitualis, sed in statu & modo operandi illius, & in præcipuis etiam perfectionibus beatificis, secundum quas maxime judicandum est de excessu perfectionis beatorum supra viatores.

Dico secundo, hominem justum mediantibus suis actibus non concurrere efficienter physice ad augmentum ca- 96
ritatis habitualis, sed dispositive tantum: illos tamen non esse solum dispositiones morales, sed etiam physicas ad tale augmentum, Ita D. Thomas in 1. dist. 17. q. 2. art. 3. in corpore, ubi sic ait: *Non eodem modo se habet actus informatus caritate ad augmentum caritatis, & actus præcedens caritatem ad habendam caritatem: actus enim qui est ex caritate, ordinatur ad augmentum caritatis, & per modum dispositionis & per modum meriti: sed actus præcedens caritatem ordinatur ad consequendam caritatem solum per modum dispositionis, & non per modum meriti; quia ante caritatem nullum potest esse meritum. Neuter autem actus ordinatur ad habendam caritatem, vel augendam, per modum alicujus efficientiæ, sicut actus nostri ad habendos habitus acquisitos*. Quibus posterioribus verbis aperte denegat actibus nostris meritoriis efficientiam physicam in ordine ad augmentum caritatis; prioribus vero ponit in illis rationem meriti & dispositionis, subindeque dispositionem non solum moralem, sed etiam physicam, respectu talis augmenti.

Ratio etiam suffragatur. In primis enim quod opera 97
bona ex gratia & caritate procedentia, non efficienter physice; sed tantum moraliter in augmentum gratiæ & caritatis influant, probatur breviter contra nostrum Martinez, docentem oppositum 1. 2. q. 112. art. 1. dub. 1. conclus. 3. Eadem est ratio augmenti alicujus habitus, & productionis illius; cum augmentum fit veluti continuata ipsius rei productio: sed actus nostri non concurrunt effective ad productionem habitus caritatis: Ergo actus nostri non concurrunt effective physice, sed tantum moraliter, ad augmentum caritatis. Minorem concedit Martinez, eamque communiter docent Theologi, & ratio manifesta convincit; cum enim habitus caritatis sit prima gratiæ sanctificantis proprietas, non potest efficienter physice produci, nisi ab eo qui potest efficienter physice gratiam habitualem producere: Sed gratia habitualis non potest per actus nostros efficienter physice produci, cum a solo Deo infundatur, & nulla creatura quantumcumque perfecta, nec ipsa etiam Christi humanitas, possit eam efficienter principaliter caussare, ut in Tractatu de gratia ostensum est disp. 4. art. 1. Ergo nec caritas per nostros actus produci potest.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Ideo gratia 98
quoad primum esse, & similiter caritatis nostris actibus non efficiuntur, quia sunt dona per se infusa: Sed etiam augmentum gratiæ & caritatis est aliquid per se infusum, cum sit ejusdem rationis cum primo esse harum formarum: Ergo actibus nostris meritoriis non caussatur efficienter. Unde D. Thomas q. 1. de virtutibus art. 11. ad finem corporis, & expressius in resp. ad 14. quod *Caritas, & alia virtutes infusæ non augentur active ex actibus, sed tantum dispositive & meritorie*.

Respondet Martinez, augmentum illarum formarum 99
esse ejusdem rationis cum illarum primo esse in genere entis, non autem in ratione effectus, eo quod ad primum esse illarum non supponatur forma illud physice præcontinens; ad augmentum vero supponatur gratia & caritas in subjecto operante, ratione quarum continere potest augmentum, & illud efficienter caussare.

Sed contra primo: Intensio formarum, in sententia 100
D. Thomæ, & discipulorum ejus, consistit in magis educi de potentia subjecti, magis illi uniri, & perfectius in eo radicari; sed quod non potest formam educere de potentia subjecti, vel eam unire, aut radicare in subjecto, non potest illam magis educere, vel magis unire, aut facere quod magis in subjecto radicetur: Ergo augmentum intensivum gratiæ & caritatis est ejusdem rationis cum primo esse illarum, non tantum in genere entis, sed etiam in ratione effectus.

Contra secundo: Etsi ante augmentum supponantur gra- 101
tia & caritas: non tamen supponuntur intensæ, sed in gradibus remissis: At gratia & caritas remissæ præcontinere nequeunt physice augmentum conferendum in præmium, cum effectus superare nequeat perfectionem caussæ, in

sæ, in qua physice & principaliter continetur. Ergo nihil in subjecto supponitur, dans ei physicam continentiam augmenti gratiæ & caritatis.

102 Dices D. Thomas 1. 2. q. 114. art. 8. cum sibi secundo loco objecisset: *Nihil agis ultra suam speciem: Sed principium meriti est gratia, vel caritas. Ergo nullus potest majorem gratiam vel caritatem mereri, quam habeat*. Respondet: *Ad secundum dicendum, quod augmentum gratiæ non est supra virtutem præexistentis gratiæ, licet sit supra quantitatem ipsius: sicut arbor, etsi sit supra quantitatem seminis, non est tamen supra virtutem ipsius*. Ergo sentit augmentum gratiæ & caritatis, licet excedat quantitatem gratiæ remissæ, non excedere tamen virtutem effectivam illius.

Sed facile respondetur ex Cajetano ibidem, D. Thomam loqui de virtute meritoria gratiæ, non autem de virtute activa illius.

103 Secunda pars conclusionis, quæ asserit actus caritatis esse dispositiones physicas ad augmentum illius, probatur contra Suarez, & alios Recentiores, existimantes illos moraliter solum ad ejus augmentum disponere: nam ut supra dicebamus, eadem est ratio augmenti alicujus habitus, & productionis illius: Sed actus caritatis physice disponunt ad primam infusionem gratiæ & caritatis, ut in Tract. de Gratia ostensum est disp. 4. art. 3. Ergo & ad ejus argumentum.

104 Confirmatur: D. Thomas hic quæst. 24. art. 6. ad augmentum caritatis requirit dispositionem proportionantem subjectum ad formam: ex quo infert in resp. ad 1. quod licet quilibet actus caritatis mereatur ejus augmentum, non tamen posito quolibet actu remisso statim augetur caritas, sed solum quando ponitur actus intensior habitu, ut constabit ex dicendis articulo sequenti: At si actus caritatis solum moraliter & meritorie concurrerent ad augmentum habitus, non requireretur talis proportio, & coaptatio inter actum & habitum, ut de se patet: Ergo juxta D. Thomam, actus caritatis sunt dispositiones physicæ, & non solum morales, ad augmentum habitus.

105 Dices: Si actus caritatis sint dispositiones physicæ ad ejus augmentum, subindeque requiratur actus intensior, ut detur augmentum, nunquam actui remisso correspondebit suum præmium; quia cum ille actus intensior etiam mereatur, & disponat ad augmentum sibi correspondens, relinquitur actus remissus præcedens sine aliqua dispositione, quæ non sit occupata suo proprio augmento: Ergo vel nunquam dabitur illi præmium, vel eadem dispositio deserviet pro augmento actus remissi, & actus intensi, quod est ponere aliquod augmentum dari sine dispositione physica sibi correspondente.

106 Hoc augmentum tangit præcipuam hujus disputationis difficultatem, quæ Theologorum ingenia mirum in modum exercet, & torquet. Unde belle ait Goranus serm. 2. in Dominica 22. post Pentecost. *Clerici disputant de augmento caritatis: sed sanctis orant pro augmento caritatis, &c.* Ut ergo plene & dilucide hæc difficultas resolvatur, duo a nobis breviter hic discutienda sunt: primum est, an actus caritatis etiam remissi mereantur augmentum ejus? Secundum, quandonam tale augmentum pro actibus remissis conferatur? an quando actus remissus elicitur, vel quando ponitur actus intensior habitu, aut ipsi æqualis, vel utrum usque ad finem vitæ differatur? Unde sit

ARTICULUS VII.

An actus caritatis remissi augmentum gratiæ caritatis, & gloriæ mereantur?

107 PArtem negantem tenent D. Bonaventura, & Durandus, quibus favent Victoria, Soto, & Vega, existimantes actus remissos caritatis esse quidem meritorios augmenti gratiæ, & gloriæ, sed non caritatis: supponunt enim isti Auctores gratiam, & caritatem in adultis æquales non esse, nec sibi mutuo correspondere, sed aliquem posse in gratia esse valde perfectum, qui tamen in caritate erit satis imperfectus: sicut (inquiunt) in Christo gratia fuit infinita, & tamen in ipso non fuit infinita caritas. Bannez autem hic q. 24. art. 9. dubio 1. & in relect. de augmento caritatis, concedit quidem actus caritatis remissos mereri de condigno gratiæ, caritatis, & gloriæ augmentum, sed ait illud non esse distinctum ab eo, quod debetur actibus intensioribus habitu, eumdemque gradum gratiæ, caritatis, & gloriæ essentialis dari a Deo pluribus titulis; & ad summum actibus remissis majorem gloriam accidentalem correspondere. Pro explicatione veræ, & communis sententiæ sit.

§. I.

Vera sententia sequentibus conclusionibus statuitur.

Dico primo, actus caritatis remissos de condigno pro- 108
mereri gratiæ, caritatis, & gloriæ augmentum.

Probatur primo ex Scriptura: Nam Matthæi 1. & Marci 9. dicitur eum qui dederit calicem aquæ frigidæ in nomine Christi, non fore privandum mercede sua: Atqui istud opus est valde remissum, & minimum inter opera pietatis: Ergo actibus etiam remissis caritatis correspondet merces vitæ æternæ, & augmentum gloriæ; subindeque etiam gratiæ & caritatis, quibus gloria mensuratur. Ibidem etiam dicit Christus Dominus: *Vestri autem capilli omnes numerati sunt*, hoc est, omnia opera vestra bona, omnes cogitationes, quantumvis leves, & capillis similes, tamen numeratæ sunt apud Deum, ut iis dignam mercedem in die judicii largiatur, sicut explicat Ambrosius lib. 2. de Spiritu Sancto, his verbis: *Quid mihi prodest si Deus ipse omnes meos novit capillos? Illud mihi redundat, & proficit, si bonorum operum pervigil testis remunerationem gloriæ donet æternæ*.

Confirmatur ex illo 2. ad Corinth. 9. *Qui parce semi-* 109
nat, parce & metet. Quorum verborum sensus legitimus est, juxta communem explicationem Doctorum, quod qui operatur remisse, recipiet remissum gradum gloriæ, & pro paucis operibus parvos gloriæ gradus consequetur. Unde S. Bernardus hunc locum explicans, ait: *Parva seminis detractio, magna segetis est diminutio*.

Probatur secundo ex Tridentino sess. 6. cap. 10. ubi do- 110
cet justos per bona opera, quibus mandata Dei & Ecclesiæ observant, crescere in gratia quia justificati sunt: Sed ad observationem mandatorum non est necessarium quod justi operentur ex actu intensiori, quam sit habitus præexistens: Ergo ut crescant in gratia & caritate, subindeque in gloria, non requiritur quod actus meritorius ejusdem augmenti sit intensior habitu præexistente; & per consequens per actus remissos caritatis, augmentum gratiæ, caritatis, & gloriæ, de condigno merentur.

Confirmatur: In eodem Concilio, eadem sessione 6. 111
can. 32. sic dicitur: *Si quis dixerit justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit*. Sed quilibet actus caritatis, etiam remissus, est opus bonum, factum a justo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum: Ergo est meritorius augmenti gratiæ & gloriæ.

Confirmatur amplius: Concilium Tridentinum, Scriptu- 112
ra, & Patres, meritum tribuentes nostris operibus, indistincte loquuntur, neque inter actus intensos & remissos ullo modo distinguunt: At ubi jura non distinguunt, nec nos distinguere debemus. Ergo &c.

Probatur tertio conclusio ex D. Thoma 1. 2. q. 114. 113
art. 8. ad 3. ubi ait: *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ*. Et hic p. 24. art. 6. ad 1. dicit: *Quilibet actus caritatis meretur caritatis augmentum*. Ex quibus verbis hoc argumentum formari potest: Meritum augmenti gratiæ & caritatis, non stat absque merito augmenti gloriæ; cum gratia sit semen gloriæ; & caritas mensura luminis gloriæ, visionis beatificæ, ut ex eodem S. Doctore infra ostendemus: Sed D. Thomas in priori testimonio docet quoslibet actus caritatis mereri augmentum gratiæ, in posteriori, mereri caritatis augmentum: Ergo sentit quemlibet actum caritatis, etiam remissum, promereri gloriæ, gratiæ, & caritatis augmentum.

Quarto probatur ratione: Actui caritatis remisso, hoc 114
est non adæquanti intensionem habitus, conveniunt omnes conditiones, ad meritum de condigno augmenti gratiæ & gloriæ necessariæ; est enim supernaturalis, in obsequium Dei factus, ab homine grato procedens, & a caritate elicitus; quæ solum conditiones ad meritum de condigno requiruntur, ut in Tractatu de merito ostendimus disp. 2. art. 2. Ergo actus remissi caritatis sunt meritorii de condigno augmenti gratiæ & gloriæ.

Quinto suaderi potest eadem conclusio ex absurdo & 115
inconvenienti, quod sequitur ex adversa sententia: Si enim per actus remissos justi non mererentur augmentum gratiæ, & caritatis, sequeretur eum qui operaretur remissius, aliquando mereri, non vero eum qui operatur intensius, seu qui ferventiorem caritatis actum elicit: v. g. si in aliquo sit caritas ut unum, & operetur intense ut duo, merebitur augmentum gratiæ & caritatis; si vero in alio sit caritas ut sex, & operetur intense ut quatuor, aut quinque, juxta adversariorum sententiam, augmentum gratiæ & caritatis non merebitur; quod absurdissimum esse, & ratione penitus alienum, nemo est qui non videat: sic enim idem actus, prout fieret a sanctiore, non esset meritorius; prout vero fieret a minus sancto, esset meritorius.

Denique probari potest specialiter contra Victoriam, 116
Sotum,

Sotum, & Vegam, ac demonstrari quod repugnet actus caritatis remissos mereri de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ, nisi etiam augmentum caritatis mereantur. In primis enim, juxta D. Thomam 1. 2. qu. 110. art. 4. ad 1. caritas dimanat a gratia, sicut potentiæ ab anima: sed non stat augmentum essentiæ, absque incremento proprietatum, sicut non stat absque proprietatibus existere essentiam: Ergo non potest gratia habitualis crescere absque augmento caritatis, subindeque repugnat actus caritatis remissos mereri de condigno augmentum gratiæ, & tamen non mereri de condigno augmentum caritatis.

117 Confirmatur: Si augeretur gratia, & tamen caritas non augeretur, sequeretur quod ille qui magis esset dilectus a Deo, minus diligeret Deum, contra illud Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*, & iisud Joann. 14. *Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum*. Quibus verbis significatur quod magis diligentes Deum, magis diliguntur a Deo: caritas enim est mutua amicitia inter Deum & hominem, ut art. 1. ostendimus. Sequela patet: Nam per gratiam homo diligitur a Deo, cum gratia faciat hominem objectum congruum divinæ dilectionis, ut in Tractat. de gratia declaravimus disp. 1. art. 7. per caritatem vero homo diligit Deum, cum illa sit principium proximum diligendi: Ergo si esset major gratia in aliquo, quam caritas, & si habitus gratiæ sanctificantis augeretur, non auctio habitu caritatis, homo magis dilectus a Deo, non magis diligeret Deum.

118 Deinde quod etiam repugnet hominem mereri augmentum gloriæ & visionis beatificæ absque eo quod mereatur augmentum caritatis, ostenditur ex D. Thoma, qui variis in locis docet gloriam proportionari, & mensurari secundum quantitatem caritatis, sed præsertim 1. p. q. 12. art. 6. in corpore ubi ait: *Qui plus habebit de caritate, perfectius Deum videbit, & beatior erit*. Et ibidem docet, inæqualitatem visionis proxime reduci in luminis gloriæ inæqualitatem, & istam in inæqualitatem caritatis. Item 1. 2. q. 114. art. 8. probat hominem suis actibus mereri augmentum caritatis & gratiæ, quia tale augmentum est via ad augmentum gloriæ; qui autem ultimum meretur terminum, meretur etiam intermedium. Demum in dist. 17. q. 2. art. 3. ad 2. ad Annibaldum ibidem ad 3. cum sibi objecisset: Qui potest ad majus, potest etiam ad minus: Sed homo quolibet actu caritatis meretur augmentum vitæ æternæ, quod est majus augmento caritatis: Ergo multo magis augmentum caritatis. Respondet negando esse majus mereri augmentum vitæ æternæ, quam augmentum caritatis, quia meritum augmenti caritatis est meritum augmenti vitæ æternæ, & e converso. Censet ergo D. Thomas, hominem per actum intensum, vel remissum, non posse mereri augmentum gloriæ, & visionis beatificæ, nisi etiam augmentum caritatis mereatur.

Dico secundo: Actibus remissis non correspondet diversis titulis idem gradus gratiæ, caritatis, & gloriæ, qui debetur actui intensiori, ad augmentum habitus disponenti, sed diversus. Ita communiter docent nostri Thomistæ, contra Bannez supra citatum.

119 Probatur primo: Concilium Tridentinum, supra citatum, definit justos crescere in gratia & caritate per bona opera, quibus mandata Dei & Ecclesiæ observant, subindeque per actus caritatis etiam remissos, cum ad observationem mandatorum non sit necessarium, quod homo eliciat actus intensiores habitu, ut supra arguebamus: Atqui si actibus remissis, non corresponderet aliquis gratiæ & caritatis, diversus ab eo qui respondet actui intensiori, ad augmentum habitus disponenti, sed idem gradus daretur pluribus titulis, justus non posset dici cum proprietate per actus remissos caritatis crescere in gratia & caritate; cum forma non dicatur cum proprietate crescere & augeri, nisi crescat in intensione, & novum aliquem, quem antea non habebat, gradum acquirat: Ergo actibus caritatis remissis respondet aliquis gradus gratiæ & caritatis, diversus ab eo qui debetur actui intensiori, non vero idem, ut datus pluribus titulis.

120 Confirmatur: idem Concilium sess. 6. cap. 16. ait: *Bene operantibus usque in finem proponenda est vita æterna, tamquam merces, ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda*. Ubi cum nullum opus bonum excludatur a merito vitæ æternæ, colligitur non solum actus caritatis intensos, sed etiam remissos, esse meritorios præmii vitæ æternæ, ejusque augmenti, ac per consequens augmenti gratiæ & caritatis: Atqui si idem gradus gloriæ, & gratiæ, ac caritatis, qui respondet actui intensiori, ad augmentum habitus disponenti, responderet diversis titulis actibus remissis, non responderet ut merces ad æqualitatem justitiæ, & ut præmium ipsi adæquatum; sicut denarius jam ex justitia debitus operanti pro opere unius diei, non responderet ut merces operis alterius diei, quamvis diceretur debitus alio titulo; v. g. si aliquis laboraret in vinea alterius per tres dies, & mereretur quolibet die viginti asses, qui vellet remunerare laborem illum trium dierum, solvendo tantum viginti asses, sed pluribus titulis, censeretur laborem duorum dierum sua mercede fraudare: Ergo idem quod prius.

Dico, ad salvandam cum rigore doctrinam Concilii, & 121
ejus definitionem, sufficere quod fateamur, actibus remissis caritatis respondere novam gloriam accidentalem.

Sed contra: Concilium locis citatis indifferenter loquitur de bonis operibus, intensis, vel remissis: Ergo sicut bonis operibus intensioribus correspondet intensior gloria, non solum accidentalis, sed etiam essentialis; ita & actibus remissis respondet novus gradus gloriæ essentialis, & non solum nova gloria accidentalis.

Probatur secundo conclusio: Pluribus operibus satisfa- 122
ctoriis non correspondet remissio ejusdem pœnæ pluribus titulis, sed majoris pœnæ condonatio: Ergo similiter pluribus actibus remissis caritatis non respondet diversis titulis, idem gradus gratiæ, caritatis, & gloriæ, qui debetur actui intenso ad augmentum habitus disponenti, sed diversus. Consequentia patet ex paritate rationis: eadem enim videtur esse ratio de merito, ac de satisfactione; cum non minus in merito, quam in satisfactione justitiæ æqualitas servanda sit: Antecedens etiam videtur manifestum: Si enim aliquis eadem intensione & caritate jejunet decies, plus satisfaciet pro peccatis, & pœnis eis debitis, quam si solum jejunet semel: Ergo pluribus operibus satisfactoriis non correspondet remissio ejusdem pœnæ, pluribus titulis, sed majoris pœnæ condonatio.

Probatur tertio: Diversa peccata puniuntur in inferno 123
diversis pœnis particularibus, non vero eadem pœna, ut pluribus titulis inflicta. Ergo pluribus actibus remissis caritatis correspondere debet distinctus & particularis gradus gloriæ, non vero idem pluribus titulis. Antecedens est certum: Consequentia vero videtur manifesta. Nam ut recte ait Victoria, relectione de augmento caritatis, parte prima: *Indignum videtur divina bonitate, ut pro actu malo, quantumcumque remisso, recipiat quis pœnam* (scilicet particularem & distinctam) *& pro bono actu remisso non habeat mercedem*, scilicet distinctam a mercede actus intensioris, ad augmentum habitus disponentis, sed eamdem diverso titulo.

Quarto suaderi potest conclusio hac ratione: Actus in- 124
tensus ut octo, elicitus ab habente caritatem ut decem, majoris est dignitatis, melioriſque conditionis, quam actus intensus ut quatuor, elicitus ab habente caritatem ut unum, cum ille istum in intensione excedat, & alias ratione majoris dignitatis subjecti operantis non decrescat, sed augeatur potius dignitas aut valor operis: Sed iste secundus actus est meritorius augmenti gratiæ, caritatis, & gloriæ, distincti ab augmento quod in præmium correspondet cuilibet alteri actui caritatis, sive antecedenti, sive subsequenti: Ergo etiam primus actus, etsi remissior habitu, meretur novum gradum gratiæ, caritatis, & gloriæ, ac diversum ab eo qui debetur actui intensiori, ad augmentum habitus disponenti.

Denique probatur conclusio ex absurdis & inconve- 125
nientibus, quæ sequuntur ex adversa sententia: Si enim per actus remissos homo non teneatur recipere gradum aliquem gloriæ, diversum ab eo qui actui intensiori ad augmentum habitus disponenti debetur, sequitur, hominem sanctissimum, qui per quinquaginta, vel sexaginta annos vitam sanctissimam duceret, eliciendo innumeros actus caritatis, solum intensos ut octo, & tandem cum actu caritatis intenso ut decem martyrium pateretur, non recepturum majus præmium essentiale, quam hominem flagitiosissimum, qui per multos annos vitam egerit turpissimam, & omni vitiorum ac flagitiorum genere refertam, & solum unico instanti ante mortem elicuit actum caritatis ut decem: quod rationi, ac divinæ justitiæ & æquitati parum consonum videtur.

Sequitur etiam ex eadem sententia, quod si homo eliciat plures actus remissos, & nunquam actum ferventiorem, & sic moriatur, actus illi perpetuo carebunt suo præmio, & nequidem habebunt augmentum gratiæ & gloriæ pluribus titulis ipsis correspondens; subindeque sequitur quod justus omnino privabitur præmio, quod meruit de condigno: Sed hoc dici nequit; alias Deus in præmiando non esset tam liberalis, quam justus in puniendo; siquidem non relinquit demeritum sine pœna, & relinqueret meritum sine præmio, ut recte ratiocinatur Illustrissimus Dominus de Marinis, Avenionensis Archiepiscopus, hic art. 6. cap. 3. ubi egregie ac erudite Bannez sententiam confutat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo contra primam conclusionem: D. Tho- 126
mas in 1. dist. 17. q. 2. art. 3. ad 2. sic ait: *Quilibet actus caritatis in quantum est informatus tali habitu, ordinatur ad præmium substantiale, non tamen ad augmentum*

præmii, sed nec ad augmentum caritatis. Idem habet ad Annibaldum ibidem art. 3. in corp. & in dist. 27. q. 1. art. 5. ad 2. ubi inquit: *Non oportet quod quilibet actus meritorius augmentum gratiæ mereatur, quia non in quolibet actu meritorio inventitur illa conditio, per quam ex actu consequitur augmentum habitus, sed solum in illo actu quo quis utitur gratia, acceptæ secundum proportionem suarum virium, ita ut in nullo deest gratia Dei*: Ergo ex D. Thoma actus remissi caritatis non merentur augmentum gloriæ, nec gratiæ, nec caritatis.

127 Ad primum locum respondeo D. Thomam ibi loqui de actu primo caritatis, qui est ultima dispositio ad infusionem gratiæ, qui etiam si intensissimus sit nec ad augmentum præmii, nec ad augmentum caritatis ordinatur, sed solum ad præmium substantiale, cum sit primus qui hominem dignum præmio gloriæ facit, & non præsupponat præmium debitum quod augeat, ut ait idem S. Doctor in 3. dist. 17. q. 2. art. 3. in corp. & ad 2.

128 Respondeo secundo, quod si D. Thomas verba illa dixit propter actum remissum, a caritate prius infusa procedentem, solum voluit talem actum non mereri augmentum caritatis, statim conferendum: ut enim ex actu statim sequatur augmentum habitus, non sufficit ut sit talis augmenti meritorius, sed insuper requiritur ut sit caussa, & sufficiens dispositio physica, qualis non est actus remissus, ut dicemus articulo sequenti. Et per hoc patet ad secundum testimonium: ibi enim manifeste loquitur S. Doctor de merito, cui statim redditur augmentum, ut constat ex verbis illis: *Quia non in quolibet actu meritorio inventitur illa conditio, per quam ex actu consequitur augmentum habitus*.

129 Objicies secundo cum Durando: Ille solum dignus est accipiendi, qui bene utitur jam acceptis: Sed habens habitum intensum, & remisse operans, non utitur habitu debito modo, quia actus non proportionatur intensioni habitus; Ergo per tales actus non meretur augmentum caritatis, sed solum per illos, qui excedunt, vel adæquant habitus intensionem.

130 Respondeo concessa Majori, negando Minorem: cum enim nullum sit præceptum divinum aut naturale, operandi secundum totam habitus intensionem, utens habitu remisse, non indebito, sed debito modo illo utitur, & actum undequaque bonum, id est nulla circumstantia vitiatum, exercet, etsi non ita bonum, ac si habitu adæquate uteretur, sicque potest esse dignus præmio augmenti caritatis; non secus ac qui bene operatur, servans Dei præcepta, meretur præmium, etsi non faciat quod melius est, servans consilia.

131 Objicies tertio: Inter meritum de condigno, & præmium, debet esse æqualitas: Sed hoc non reperitur inter actum remissum caritatis, & augmentum ejus, cum incrementum habitus actum remissum excedat: Ergo actus remissus caritatis non meretur de condigno augmentum habitus.

132 Respondeo primo, inter meritum de condigno, & præmium, non requiri æqualitatem mathematicam, sed sufficere proportionalem, ut docet D. Thomas in 3. dist. 18. q. 1. art. 2. & 1. 2. q. 114. art. 1. & nos in Tractatu de merito declaravimus, disput. 2. art. 4. & 5. hæc autem inter actum caritatis remissum, & ejus augmentum reperitur; nam æqualitas proportionis meriti cum præmio illud excedente subsistit, ut patet in actionibus & passionibus hujus vitæ, quæ licet cito transeant, & parum durent, ratione tamen gratiæ & caritatis a qua procedunt, habent proportionem cum gloria & visione beatifica, quæ interminabilis est, & æternitate mensuratur, eamque de condigno promerentur, juxta illud Apostoli 2. ad Corinth. 4. *Quod momentaneum est & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*.

133 Respondeo secundo, concessa absolute Majori negando Minorem. Ad cujus probationem dicatur, quod licet incrementum habitus excedat actum remissum in genere physico, secundum suam physicam entitatem, non tamen excedit valorem moralem illius, sumptum ex gratia, aliisque capitibus ex quibus dignitas actus meritorii consurgit: sicut pœnarum acerbitas, in æternum duratura, physice excedit temporaneam delectationem captam ex peccato mortali, non tamen illius gravitatem moralem, & sicut visio beatifica excedit physicam entitatem actus caritatis, non tamen valorem meritorium illius, ut loco citato fuse expendimus.

134 Objicies quarto contra secundam conclusionem: Christus Dominus per actus consequentes illum quem in primo instanti conceptionis elicuit, vere meruit, & tamen non meruit aliquid de novo, sed tantum id quod antea meruerat per primum actum, ut docent Theologi in Tractatu de Incarnatione: Ergo similiter poterit salvari verum meritum in actibus caritatis etiam remissis, quamvis non correspondeat illis novus gradus gloriæ essentialis, sed idem pluribus titulis.

135 Confirmatur: quando quis per pœnitentiam resurgit a peccato, gratia præcedens, & omnia bona opera meritoria quæ fecerat ante peccatum, vere & proprie revivificunt per pœnitentiam, & tamen non datur pro illis novus gradus gratiæ, vel gloriæ essentialis, sed solum datur novo titulo idem gradus gloriæ, qui correspondet pœnitentiæ, seu contritioni, & caritati per quam resurgit: Ergo similiter, ut talvetur, actus caritatis remissos esse vere & propriè meritorios augmenti gratiæ, caritatis, & gloriæ, non requiritur quod intuitu illorum detur a Deo novus gradus gratiæ, caritatis, & gloriæ, sed sufficit quod idem gradus qui actui intensiori correspondet, pluribus titulis tribuatur: Consequentia videtur legitima, ex paritate rationis. Antecedens vero expresse docetur a D. Thoma 3. p. q. 89. art. 5. ad 3. ubi ait: *Ille qui per pœnitentiam resurgit in minori caritate, consequetur quidem præmium essentiale, secundum quantitatem caritatis in qua inventitur, habebit tamen majus gaudium de operibus in prima caritate factis, quam de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale*. Sentit ergo S. Doctor, quod in tali casu non dabitur novum præmium essentiale, propter præcedentia opera, per pœnitentiam vivificata, sed solum accidentale, ita tamen quod idem gradus gloriæ essentialis dabitur novo titulo.

Ad objectionem, concesso Antecedente, nego conse- 136
quentiam, & paritatem: nam Christus Dominus per actus subsequentes meruit novo titulo id quod jam per primum actum meruerat, quia quilibet actus illius erat infinite meritorius; unde per plures actus non meruit magis quam per unum; quia infinito, qua ratione infinitum est, nulla potest fieri additio: hæc autem ratio non habet locum in meritis nostris, quæ finita sunt: unde non est simile.

Ad confirmationem dicendum, quod argumentum illud 137
tangit celebrem illam difficultatem, de qua disputant Theologi in Tractatu de pœnitentia, qualiter scilicet bona opera facta in gratia & caritate, & per peccatum subsequens mortificata, per pœnitentiam revivifcant: unde non est præsentis instituti illam hic resolvere, & mentem D. Thomæ, quæ hac in parte paullo videtur obscurior, indagare, sed de hoc in dicto Tractatu de pœnitentia ex professo agendum erit.

ARTICULUS VIII.

Quando detur augmentum gratiæ & caritatis, actibus remissis debitum?

Hæc est difficilior pars hujus celebris controversiæ, 138
quam in fine art. 6. proposuimus: licet enim omnes fere Theologi, paucis exceptis, quos articulo præcedenti impugnavimus, fateantur actus remissos mereri augmentum gratiæ & caritatis, sicut & vitam æternam, in explicando tamen tempore, quo gratiæ & caritatis augmentum, actibus remissis debitum, a Deo confertur, valde inter se divisi sunt: quidam enim attendentes ad solam rationem meriti de condigno, asserunt tale augmentum dari statim atque elicitur actus meritorius, sive intensus, sive remissus. Ita præter Nominales docent Suarez, Vasquez, Zumel, & alii, qui existimant ad augmentum gratiæ non requiri dispositionem physicam, sed sufficere moralem & meritoriam. Thomistæ vero qui oppositum sentiunt, & qui utramque dispositionem ad augmentum gratiæ & caritatis cum S. Doctore requirunt, considerantes non solum rationem meriti, sed etiam rationem dispositionis, qua subjectum debet proportionari formæ recipiendæ, negant statim dari augmentum gratiæ & caritatis quod debetur actibus remissis, & dicunt illud differri quoad usque subjectum fuerit sufficienter dispositum; ut expresse docet S. Thomas, locis infra referendis. Sed adhuc restat difficultas, & controversia inter illos, an homo per actus æquales vel intensiores habitu, quos elicit in hac vita, sufficienter ad ejus augmentum disponatur; vel solum in ingressu gloriæ seu in primo instanti visionis beatificæ, in quo eliciet actum caritatis, ad minus tantæ intensionis, quantæ fuit meritum actuum remissorum viæ. Pro solutione hujus difficultatis

Notandum est ex S. Thoma 3. p. q. 7. art. 11. quod gra- 139
tia potest dupliciter considerari: primo in esse habitus & qualitatis, secundum physicam realitatem quam habet: secundo in esse gratiæ, quatenus videlicet justus per illam acceptatur ad gloriam mediis bonis operibus meritoriis. Similiter etiam caritas potest considerari in esse habitus & qualitatis vel secundum rationem propriam caritatis, id est amicitiæ erga Deum. Hoc præmisso, sit

§. I.

Tribus conclusionibus difficultas resolvitur.

Dico primo: Gratia in esse gratiæ, & similiter cari- 140
tas in esse caritatis, statim augentur per actus etiam remissos. Ita docent Alvarez, Nugno, Marcus a Serra, Joannes a S. Thoma, & alii ex nostris Thomistis, sequitur.

quiturque manifeste ex dictis articulo præcedenti: cum enim justus per actus remissos caritatis de condigno mereatur augmentum gratiæ, caritatis, & gloriæ, ut ibidem ostendimus, mox ut actum remissum caritatis elicit, acquirit jus ad novum gradum gratiæ, caritatis, & gloriæ, & a Deo tunc acceptatur ad illum; Ergo per talem actum statim augetur gratia in esse gratiæ. Consequentia patet: nam ut notabili præcedenti declaravimus, gratiam augeri in esse gratiæ, nihil aliud est, quam illam novum jus acquirere ad gloriam, & justum ratione illius ad majus præmium a Deo acceptari, seu destinari.

141 Dico secundo, gratia & caritas, in esse habitus & qualitatis, non augentur statim per actus habitu remissiores.

Hæc conclusio docetur expresse a D. Thoma variis in locis, præsertim 1. 2. q. 114. art. 8. ad 3. ubi sic ait: *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, sicut & gratiæ consummationem, quæ est vita æterna. Sed sicut vita æterna non statim redditur, sed suo tempore, ita nec gratia statim augetur, sed suo tempore, cum scilicet aliquis sufficienter fuerit dispositus ad gratiæ augmentum.* Quæ verba D. Thomæ de actibus remissis procedunt, ut patet ex argumento quod sibi objicit: Ergo censet augmentum gratiæ & caritatis, actibus remissis debitum, non conferri statim, saltem in esse habitus & qualitatis, nec per actus remissos gratiam & caritatem statim augeri. Unde hic q. 24. art. 6. ad 1. *Quilibet* (inquit) *actus caritatis meretur vitam æternam, non quidem statim exhibendam, sed suo tempore. Similiter etiam quilibet actus caritatis meretur caritatis augmentum, non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad hujusmodi augmentum.*

Respondet Zumel 1. 2. quæst. 114. art. 8. D. Thomam solum negare actibus caritatis remissis augeri statim gratiam & caritatem, dispositive, & connaturaliter, non tamen excludere, quin statim illis actibus meritorie augeantur.

Sed contra primo: Propositio D. Thomæ negativa est, & consequenter omnem modum augmenti caritatis & gratiæ, statim collati, excludit. Secundo, Duo asserit S. Doctor: primum est augmentum gratiæ, actibus remissis debitum, non statim dari: secundum est, dari suo tempore, cum scilicet aliquis fuerit sufficienter dispositus: Sed hoc secundum esset falsum, si statim tale augmentum daretur titulo meriti, alioquin dicendum esset actibus remissis duplex dari augmentum, unum titulo meriti, & aliud titulo congruæ dispositionis; quod absurdissimum est, sic enim actus remissi essent melioris conditionis, quam intensi, cum istis unum tantum augmentum respondeat: Ergo illa interpretatio non est legitima, nec ad mentem S. Thomæ.

142 Potest insuper suaderi conclusio ratione fundamentali, quam idem S. Doctor loco secundo citato in corpore articuli insinuat. Solus ille actus auget statim gratiam & caritatem, in esse physico qualitatis, in qua reperitur ratio meriti, & ratio proportionatæ dispositionis ad augmentum recipiendum: Sed actus remissi, etsi habeant rationem meriti, non habent tamen rationem proportionatæ dispositionis ad augmentum recipiendum: Ergo non augent statim gratiam & caritatem in esse physico qualitatis. Major probatur: Gratia habitualis in prima sui infusione datur dependenter a dispositionibus, & juxta earum proportionem, ut docet D. Thomas 1. 2. qu. 112. art. 2. constatque tum ex Tridentino sess. 6. cap. 7. dicente: *Justitiam in nobis recipientes, unusquisque secundum propriam cujusque dispositionem*: tum ex D. Hieronymo in illud ad Ephes. 4. *Unicuique autem secundum propriam mensuram*, ubi sic ait: *Gratia juxta mensuram credentibus datur, &c. Juxta mensuram vasculorum Deus infundit liquorem, tantum muneris largiens, quantum potest ille cui donatur accipere*: Ergo etiam augmentum gratiæ, & caritatis non solum meritorie, sed etiam dispositive dependet a nostris actibus: per easdem enim caussas, per quas fiunt habitus, etiam augentur, & consequenter solum per illos actus augebuntur gratia & caritas, in quibus præter rationem meriti invenietur ratio proportionatæ dispositionis ad illarum augmentum. Unde licet Deus possit absque nostra dispositione augere, & majorem ac intensiorem reddere in nobis gratiam & caritatem, hoc tamen non erit proprie augmentum: sicut teste D. Thoma 1. de cælo lect. 7. non est proprie augmentum in elementis, quando per juxta positionem absque eorum actione augentur, sed solum in plantis & animalibus, quorum augmento idem S. Doctor hic q. 24. art. 6. in corp. simile esse dicit augmentum spirituale caritatis: ideoque sicut augmentum viventium non fit, nisi per actum potentiæ vegetativæ & augmentativæ, physice concurrentem ad illud; ita augmentum caritatis non fit nisi per actum caritatis, physice ad illud disponentem & concurrentem.

143 Minor vero, quæ asserit actus remissos caritatis non habere rationem proportionatæ dispositionis ad ipsius augmentum manifesta videtur: nam ut communiter docent Theologi cum S. Thoma 1. 2. quæst. 52. art. 3. actus naturales remissi non disponunt sufficienter ad augmentum habitus acquisiti: Ergo cum auctor gratiæ in supernaturalibus ad instar naturalium agentium incedat, & in supernaturalibus, quantum fieri potest, juxta modum naturalium procedendum sit, actus supernaturales remissi non sunt dispositiones sufficientes ad augmentum habitus supernaturalis.

Respondebis negando consequentiam: quia habitus acquisiti dependent a nostris actibus in genere caussæ efficientis physice, quæ non agit ultra propriam intensionem: habitus autem infusi non efficiuntur nec augentur physice nostris actibus, sed tantum moraliter, & ideo possunt augeri per actus supernaturales remissos. 144

Sed contra primo: Etsi actus fidei non causset efficienter physice fidei habitum, nec augmentum ejus, tamen solus actus habitu præexistente intensior, ad augmentum fidei sufficienter disponit hominem peccatorem: Ergo quamvis caritas nec caussetur, nec augeatur efficienter physice nostris actibus, solus tamen actus præexistente habitu intensior, erit sufficiens dispositio ad ejus augmentum. 145

Contra secundo: Quamvis gratia in prima sui infusione non efficiatur physice nostris actibus, infunditur tamen juxta mensuram & intensionem illorum, eodem modo quo habitus acquisiti juxta suorum actuum intensionem caussantur; & idem est de caritate dicendum: Ergo cum eadem sit ratio augmenti habitus, & productionis illius, eo quod augmentum sit veluti continuata ipsius rei productio, gratia & caritas juxta suorum actuum intensionem augentur, etsi per actus nostros efficienter physice non augeantur. 146

Dices, esse discrimen inter primam gratiæ infusionem, & ipsius augmentum; nam respectu gratiæ, quatenus primo infusæ, actus nostri non comparantur ut merita, sed tantum ut dispositiones, & ideo infunditur juxta illorum intensionem, respectu vero augmenti obtinent rationem meriti, & ideo, licet non sint proportionatæ dispositiones, statim consequuntur augmentum. 147

Sed contra primo: Formæ quæ ex natura rei petit fieri in subjecto disposito, etiam in sui augmento præviam petit dispositionem; cum augmentum formæ, & prima ejus productio, ejusdem sint rationis, ut supra dicebamus, & per easdem caussas aliquid angeatur & fiat: Sed gratia quoad suum fieri, & primum sui esse, petit ex natura rei prævias dispositiones, ut in Tractatu de Gratia ostensum est disp. 4. art. 3. Ergo etiam in sui augmento prævias dispositiones exposcit; & consequenter, quamvis actus nostri sint meritorii augmenti gratiæ, illud tamen augmentum non infundetur a Deo, nisi prævia dispositio illi proportionata præcedat. 148

Contra secundo: Juxta Suarez, & alios Recentiores, actus contritionis, & caritatis, quibus ad primam gratiam justificantem disponimur, eam de congruo promerentur; & tamen quamvis in ratione meriti crescant, nisi etiam in ratione dispositionis intensive augeantur, non nisi æqualem gratiam inducunt, v. g. si actus caritatis sit tantum intensus ut duo, quamvis in valore meritorio ex aliis capitibus crescat, non disponet nisi ad gratiam ut duo: Ergo quamvis actus nostri respectu augmenti gratiæ obtineant rationem meriti; quia tamen simul habent rationem dispositionis, præparantis animam ad illud recipiendum, illud non consequentur de facto, donec sufficienter ad illud disponant, seu nisi sint proportionatæ dispositiones respectu illius. 149

Dico tertio: Augmentum gratiæ & caritatis actibus remissis debitum non datur in hac vita, quando homo æqualem, vel intensiorem actum caritatis elicit, sed differtur usque ad ingressum gloriæ, seu usque ad primum instans glorificationis, in quo homo prorumpit in actum ferventissimum caritatis, qui non habet rationem meriti, sed tantum dispositionis ad recipiendum augmentum debitum actibus remissis in via elicitis. Ita docent Thomistæ supra citati, quibus subscribit Illustrissimus Dominus de Marinis, ubi supra cap. 4. 150

Prima pars probatur: Tunc homo recipit augmentum gratiæ actibus remissis debitum, quando sufficienter ad illud recipiendum disponitur, ut docet D. Thomas locis supra adductis: Sed actus habitui præexistenti æqualis non disponit sufficienter ad augmentum ejus; Ergo non recipit homo augmentum actibus remissis debitum, quando elicit actum caritatis æqualem habitui præexistenti. Major patet ex supra dictis, Minor probatur ex D. Thoma hic art. 6. in corp. ubi ait: *Habilitate crescente homo prorumpit in actum ferventiorem dilectionis, quo conatur ad caritatis profectum, & tunc caritas augetur in actu.* Ergo sentit D. Thomas, solum actum intensiorem habitu esse sufficientem dispositionem ad augmentum habitus recipiendum. 151

Nec obstat quod idem S. Doctor in 1. dist. 17. qu. 2. art. 3. videatur docere oppositum, his verbis: *Quando actus caritatis procedit ex tota virtute habentis, & quantum ad virtutem naturæ, & quantum ad virtutem habitus infusi tunc unus actus disponit, & meretur augmentum caritatis ut statim fiat.* Non obstat, inquam; cum enim S. Doctor asserit hominem disponi ad augmentum habitus recipiendum, per actum procedentem ex tota virtute habitus infusi, & tota virtute naturæ, loquitur de natura elevata per auxilium transiens, ex quo simul cum habitu componitur caussa adæquata actus intensiori habitu. Unde ex verbis illis D. Thomæ non colligitur, actum adæquantem habitum ad illius augmentum statim recipiendum disponere. Et ratio etiam id suadet: Nam actus æquales non augent habitum naturalem & acquisitum, ut docent nostri Thomistæ 1. 2. q. 52. art. 3. Ergo cum de supernaturalibus (ut supra dicebamus) juxta modum naturalium, quantum fieri potest, philosophandum sit, etiam actus supernaturales habitui infuso & supernaturali æquales, non disponent sufficienter ad augmentum ejus statim recipiendum. 152

153 Secundo vero pars conclusionis, quæ asserit augmentum actibus remissis debitum, non dari, quando justus in hac vita actum ferventiorem caritatis elicit breviter suadetur. Quando justus in hac vita in ferventiorem actum caritatis prorumpit, se disponit quidem per talem actum ad augmentum gratiæ & caritatis recipiendum, & de facto ipsum recipit, sed tunc tale augmentum datur solum pro ipso actu ferventiori, & adæquate ipsi correspondet, eodem plane modo, ac si nullus præcessisset actus remissus: Ergo tunc non tribuitur augmentum actibus remissis debitum, sed illud tantum quod actui intensiori debetur.

154 Respondent aliqui, quod licet actus intensior caritatis ratione sui disponat solum ad augmentum sibi correspondens, & proportionatum, in virtute tamen actuum remissorum præcedentium, disponit ad recipiendos aliquos gradus gratiæ & caritatis, actibus remissis debitos: unde dicunt, quando ponitur actus intensior, non solum conferri augmentum illi debitum, & correspondens, sed insuper dari gradus aliquos gratiæ & caritatis, actibus remissis debitos; v. g. si actus caritatis habitum præexistentem duobus gradibus superet, quando ille elicitur, quatuor gradus gratiæ & caritatis conferuntur, duo pro præsenti dispositione, & duo propter actus remissos præcedentes; alii vero gradus, actibus remissis debiti, in ingressu gloriæ conferentur.

155 Sed contra primo, Vel actus intensior ad illos gradus caritatis disponit in virtute præcedentium actuum remissorum, transitive, vel intransitive? Non primum; ad hoc enim necessarium erat, quod ex actibus præcedentibus aliquid a se distinctum reciperet, ratione cujus virtuosior, & potentior in ratione dispositionis redderetur; nihil autem actus intensior a præcedentibus actibus remissis recipit. Nec etiam secundum: tunc enim aliquid agit vel disponit in virtute alterius intransitive, quando seipso est virtus illi subordinata, sicut calor est virtus subordinata igni: actus autem intensior non est seipso virtus præcedentium actuum remissorum. Ergo in nullo vero sensu disponit in virtute præcedentium actuum remissorum ad duos illos gradus actibus remissis correspondentes.

156 Contra secundo: Si actus intensior disponat in virtute actuum remissorum præcedentium, debet disponere ad totum augmentum actibus remissis debitum, non vero solum ad aliquos gradus gratiæ & caritatis illis debitos; v. g. si præcesserint viginti actus remissi caritatis, & actus sequens sit intensus ut decem, debet disponere ad triginta gradus gratiæ & caritatis: Sed hoc ab illis Auctoribus non admittitur: Ergo non loquuntur consequenter ad sua principia. Sequela Majoris patet: caussalitas enim alicui competens non ratione sui, sed ratione alterius, debet illi proportionari, seu commensurari; nam accidens v. g. quia agit in virtute substantiæ, producit substantiam, si actus intensior ad augmentum caritatis disponat in virtute actuum remissorum præcedentium, debet in virtute illorum disponere ad totum augmentum illis debitum, quamvis ratione sui non possit nisi ad suæ intensionis gradus disponere.

157 Tertia denique pars, quæ asserit augmentum actibus remissis debitum, usque ad ingressum gloriæ, seu primum instans glorificationis differri, sequitur ex dictis in præcedentibus; cum enim actus remissi caritatis mereantur de condigno augmentum gratiæ & caritatis, ut articulo præcedenti ostendimus, & meritum de condigno nunquam frustretur suo præmio, si homo augmentum illud gratiæ & caritatis non recipit in hac vita, quando æqualem habitui, vel illo intensiorem actum caritatis elicit, ut jam ostendimus, superest solum ut illud recipiat in altera vita, & in ingressu gloriæ, seu in primo instanti glorificationis. Unde D. Thomas 1. 2. q. 114. art. 8. ad 3. de actibus remissis loquens, ait: *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, sicut & gratiæ consummationem, quæ est vita æterna:* Ergo sicut actibus remissis non meretur gratiæ consummationem, seu gloriam, statim, aut in hac vita conferendam, sed in alia vita, in qua erit dispositus per lumen gloriæ ad videndam Dei essentiam; ita nec meretur gratiæ & caritatis augmentum, statim, aut in hac vita tribuendum, sed in alia vita, & in ingressu gloriæ, seu in primo glorificationis instanti: tunc enim anima eliciet actum caritatis, ad minus tantæ intensionis, quantæ fuit meritum actuum remissorum viæ, & in illo actu sufficienter disponetur ad gratiæ & caritatis augmentum, quod meruerat in via per actus remissos; talique actui (non quidem ut merita, cum non sit actus viatoris) sed ut physicæ dispositioni, respondebit augmentum gratiæ & caritatis, quod in eodem instanti habebit; sicut habetur forma in eodem instanti, in quo est ultima dispositio ad illam.

Neque hoc voluntarie, & absque fundamento dicitur, ut perperam nobis aliqui objiciunt: nam ut art. 6. dicebamus, caritas beatorum non manet in eodem statu intensionis, in quo fuit ultimo instanti viæ, sed maximum incrementum accipit, cum primum homo sit beatus; quod non erit absque dispositione physica intensioris actus dilectionis Dei, qui proindę tunc animam præparare & disponere potest ad recipiendum totum augmentum, actibus remissis, in via elicitis, debitum. Unde D. Thomas in supplem. q. 93. art. 3. ait: *Mansiones distingui in cælo, secundum caritatem patriæ, quæ quanto in aliquo erit perfectior, tanto reddet eum capaciorem divinæ caritatis, secundum cujus augmentum augebitur perfectio divinæ visionis.* Quibus verbis aperte declarat, actum caritatis patriæ se habere ut principium proximum, animam disponens ut sit capacior caritatis divinæ, ejusque augmentum recipiat, quod in hac vita, defectu dispositionis physicæ, eam ultimo ad illud recipiendum præparantis, infusum non fuerat. 158

Addo quod altera vita est tempus recipiendi præmium adæquatum, quod homo meruit per actus præcedentes in via: Ergo præmium quod non confertur in hoc sæculo, debet conferri in alio.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo contra primam & secundam conclusionem: Repugnat gratiam augeri in esse gratiæ, & non augeri in esse qualitatis: Ergo duæ primæ conclusiones inter se pugnant. Consequentia patet; nam in prima diximus, per actus remissos gratiam statim augeri in esse gratiæ; & in secunda asserimus eam non augeri tunc in esse habitus & qualitatis. Antecedens vero probatur. Gratiam augeri in esse gratiæ, est eam augeri in ratione juris & acceptationis ad gloriam. Sed repugnat eam in ista ratione augeri, nisi etiam in ratione habitus & qualitatis augeatur: Ergo repugnat gratiam augeri in esse gratiæ, & non augeri in esse qualitatis. Major patet: Minor probatur. Dare jus ad gloriam, non est denominatio extrinseca in gratia, sed prædicatum intrinsecum, quod consequitur ad physicam ejus entitatem: Ergo repugnat gratiam, ut dantem jus ad gloriam, augeri: nisi etiam physice, & in ratione habitus & qualitatis augeatur. 159

Confirmatur primo: quia cognoscibilitas sequitur immaterialitatem, repugnat augeri entis cognoscibilitatem non aucta illius immaterialitate: Sed jus & acceptatio ad gloriam, a gratia habituali proveniens, consequitur ad ejus physicam entitatem: Ergo repugnat illam, ut dantem jus ad gloriam, augeri, nisi etiam physica ejus entitas augeatur. 160

Confirmatur secundo: Non potest augeri ratio specifica, nisi etiam ratio generica augeatur, v. g. si intenditur albedo, debet etiam intendi color: Sed ratio habitus & qualitatis est generica ad rationem gratiæ, ut patet; Ergo illa non potest augeri in esse, nisi statim in esse habitus & caritatis augentur. 161

Confirmatur tertio: Si per actus remissos augetur gratia in esse gratiæ, & tamen non augeatur in esse habitus & qualitatis, nisi in ingressu gloriæ, seu in primo glorificationis instanti, ut in tertia conclusione asseruimus, sequitur quod in hac vita nunquam salvetur æqualitas inter gratiam in esse gratiæ, & in esse habitus & qualitatis, postquam homo justus aliquos actus remissos caritatis elicuit: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. 162

Ad objectionem respondeo, negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo Majorem: Gratiam augeri in esse gratiæ, est eam augeri in ratione juris physici ad gloriam, ut hæreditatem, nego Majorem: est eam augeri ratione juris moralis ad gloriam, ut præmium & coronam, concedo Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego consequentiam. 163

Explicatur solutio: Quando dicimus per actus remissos gratiam in esse gratiæ statim augeri, non intendimus illam per tales actus augeri in esse gratiæ intrinsece, seu acquirere majus jus intrinsecum ad majorem gloriam ut hæreditatem; cum enim tale jus sit filiationis divinæ, non datur nisi aucta forma intrinseca, dante & constituente

tuente rationem filii: sed tantum volumus per illos actus meritorios dari jus morale & meritorium ad majorem gloriam recipiendam, mediate, id est mediante actu intensiori, qui in primo instanti glorificationis elicitur, & disponit physice ad recipiendum augmentum gratiæ & gloriæ, actibus remissis in via elicitis debitum, ut in tertia conclusione declaravimus.

164 Ex quo patet solutio ad primam confirmationem: concessa enim Majori, Minor distinguenda est: Jus physicum & intrinsecum ad gloriam ut hæreditatem consequitur ad physicam gratiæ entitatem, concedo Minorem: Jus morale & extrinsecum ad gloriam, ut præmium & coronam, sequitur ad physicam gratiæ entitatem, nego Minorem: istud enim jus sequitur immediate ad actus meritorios de condigno vitæ æternæ, quales sunt actus remissi caritatis, ut articulo præcedenti ostendimus: unde licet parvulis, cum gratia baptismali decedentibus, detur gloria per modum hæreditatis, non tamen per modum præmii & coronæ, quia nulla habent propria merita.

165 Ad secundam, concessa Majori, distinguo Minorem: Ratio habitus & qualitatis est generica ad rationem gratiæ, physice spectatæ, concedo Minorem: consideratæ in esse moris, nego Minorem. Similiter distinguo Consequens; Ergo illa non potest augeri in esse gratiæ, nisi statim in esse habitus & qualitatis augeatur, in esse gratiæ physice spectatæ, concedo: in esse gratiæ moraliter consideratæ, nego. Gratia igitur in esse gratiæ consideratur dupliciter: primo in esse physico, secundum quod est ultima differentia contrahens habitum ad talem speciem: secundo in esse morali, quatenus mediantibus operibus meritoriis per illam acceptatur homo ad gloriam ut coronam. Unde dicimus, quod quando gratia secundum propriam rationem specificam gratiæ augetur in esse physico, etiam debet augeri in ratione habitus; non tamen necessarium est, quod augeatur gratia in esse habitus, quando augetur in esse gratiæ, in genere morali. Est exemplum in habituali gratia Christi, quæ quidem in esse physico finita est, etiam secundum differentiam specificam gratiæ, ut 3. p. qu. 7. art. 11. docent communiter Theologi cum S. Thoma, tamen secundum moralem dignitatem, in quantum nempe est principium infiniti meriti, & satisfactionis infinitæ, est in genere gratiæ infinita, ratione suppositi operantis, ut ibidem docet S. Doctor.

166 Ad tertiam confirmationem dico, nullum esse inconveniens, quod in via non semper salvetur æqualitas & proportio inter quantitatem gratiæ in esse habitus, & quantitatem ejusdem in esse gratiæ, seu meriti, sed sufficere quod servetur in patria, ubi etiam servabitur æqualitas inter quantitatem gratiæ, & quantitatem gloriæ; nam in patria omnia consummata erunt & perfecta. Immo in Christo non salvatur, nec salvari potest talis æqualitas & proportio; cum repugnet gratiam Christi in esse habitus & qualitatis esse infinitam, licet per illam meruerit præmium infinitum, saltem in esse moris, seu infiniti valoris & pretii, de quo in Tractatu de Incarnatione, quando de gratia Christi differemus.

167 Objicies secundo contra secundam conclusionem: Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. & can. 24. docet justificatos de die in diem per bona opera, subindeque per actus remissos caritatis, crescere in accepta justitia, & magis justificari, ac sanctiores fieri: Ergo censet per actus remissos caritatis, gratiam in esse physico qualitatis statim augeri.

168 Sed negatur consequentia: ut enim justi censeantur per actus etiam remissos de die in diem crescere in accepta justitia, & magis justificari, ac sanctiores fieri, non oportet gratiam & caritatem in illis physice actu augeri, majoremque fieri secundum intensionem, sed sufficit illam fieri majorem moraliter, & jus ad majorem gloriam & caritatem, suo tempore conferendam, acquirere: sicut peccatores per actus remissos vitiorum dicuntur crescere in injustitia, & pejores fieri, licet per tales actus nihil reale physicum in ipsis producatur, habitus enim vitiosi, sicut & virtutes acquisitæ, physice non extenduntur, nec augentur per actus remissos, sed solum per actus habitu intensiores, ut communiter docent Theologi.

169 Objicies tertio: Id quod cadit sub merito de condigno, confertur infallibiliter: Sed actus remissi merentur de condigno augmentum gratiæ & caritatis, ut statim conferendum: Ergo tale augmentum statim confertur. Major patet: Minor probatur. Actus remissi adæquant suo valore augmentum gratiæ & caritatis, prout conferendum statim; cum in illo statim dando non sit major æstimabilitas, quam in illo secundum se sumpto: Ergo de condigno merentur tale augmentum, prout statim conferendum.

170 Confirmatur: Actus intensus ut sex, elicitus ab habente caritatem ut octo, majoris est dignitatis actu intenso ut quatuor, elicito ab habente caritatem ut duo: Sed iste secundus actus mereretur augmentum gratiæ & caritatis, ut statim conferendum: Ergo & primus.

171 Confirmatur amplius: Actus intensus ut sex habet, quantum est de se, ut sit meritorius de condigno augmenti gratiæ & caritatis, ut statim conferendi: Sed hanc vim non amittit ex eo quod in subjecto intensior gratia præcedat, alias pejoris conditionis redderetur ob majorem sanctitatem subjecti, ut articulo præcedenti contra Bannez arguebamus: Ergo etiam in subjecto, in quo major gratia præcedit, & quod habet caritatem ut octo, meretur augmentum gratiæ & caritatis ut statim conferendum.

172 Ad objectionem, concessa Majori, neganda est Minor, ad cujus probationem, nego Antecedens; actus enim caritatis non adæquant suo valore præmium, nisi connaturaliter conferendum; augmentum vero gratiæ & caritatis non datur connaturaliter, nisi proportionata dispositio præcedat, qualem dispositionem non esse actum remissum, vel æqualem, sed solum actum habitu intensiorem, supra ostendimus, & ideo actus remissi caritatis, cum tali augmento ut statim conferendo non adæquantur moraliter. Unde

173 Ad primam confirmationem dicatur, ex eo quod actus intensus ut sex, elicitus ab habente caritatem ut octo, majoris sit dignitatis actu intenso ut quatuor, elicito ab habente caritatem ut duo, solum colligi talem actum esse majoris augmenti gratiæ & caritatis meritorium, non tamen augmenti ut statim conferendi, propter rationem jam dictam.

174 Ad secundam vero, concessa Majori, nego Minorem: si enim actus caritatis ut sex eliciatur a subjecto, habente caritatem habitualem intensam ut octo, per accidens non erit meritorius de condigno augmenti gratiæ & caritatis, statim conferendi: hoc tamen non provenit ex eo, quod ratione majoris dignitatis subjecti, pejoris conditionis fiat quantum ad dignitatem; sed ex eo quod augmentum statim conferendum alterius sit rationis & conditionis, & præter meritum proportionatam dispositionem in subjecto requirat, ut jam diximus.

175 Objicies quarto contra tertiam conclusionem: Si actus ferventissimus caritatis, quem homo in primo instanti glorificationis elicit, disponeret ad augmentum gratiæ & caritatis, actibus remissis in via elicitis debitum, disponeret etiam consequenter ad augmentum luminis gloriæ, tali gratiæ & caritati correspondens: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet; Minor probatur: Actus caritatis quem homo in primo instanti glorificationis elicit, non procedit à fide, quæ in patria non remanet, nec per eam regulatur, sed per visionem beatam: Ergo prius intelligitur lumen gloriæ, seu visio beatifica in subjecto, quam talis actus caritatis in voluntate; & aliunde visio illa semel data non potest amplius augeri: Ergo cum nihil disponat ad formam quam præsupponit in subjecto, & a qua dependet & profluit, talis actus caritatis ad augmentum luminis gloriæ disponere nequit.

176 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem; ad cujus probationem, concesso Antecedente, nego Consequentiam: licet enim actus ille caritatis, quem homo in primo instanti glorificationis elicit, & per quem ad recipiendum augmentum gratiæ & caritatis, actibus remissis in via elicitis debitum, physice se disponit, procedat a visione beata, & per ipsam reguletur; hoc tamen non obstat quin possit eam in genere caussæ dispositivæ præcedere, subindeque ad augmentum luminis gloriæ physice animam disponere: sicut quælibet dispositio ultima præcedit formam in genere caussæ dispositivæ, & ab illa procedit, ac in genere caussæ efficientis dependet: *Calor enim, qui est dispositio ad formam ignis, est effectus profluens a forma ignis*, inquit S. Thomas 3. p. q. 7. art. 13. ad 2. & organizatio corporis est dispositio ad receptionem animæ, & tamen corpus non habet esse organicum, nisi ab anima, ut docet idem S. Doctor 1. p. q. 76. art. 4. ad 1. Eamdem doctrinam, ac mutuam caussarum dependentiam, & caussalitatem, pluribus aliis exemplis in Tractatu de justificatione elucidavimus: disp. 1. art. 8. unde hic diutius immorari non expedit.

TRACTATUS UNDECIMUS
DE
QUATUOR VIRTUTIBUS CARDINALIBUS, ET VITIIS EIS OPPOSITIS.

Ad Quæstionem 57. D. Thomæ, & alias sequentes.

PRÆFATIO.

N*on satis de virtute bene mereri me arbitrarer, nisi post explicatas & commendatas virtutes Theologicas, brevem Synopsim & compendiosam tractationem subjungerem virtutum moralium, ac præcipue earum quas Cardinales vocant, quibus ceteræ veluti cardinibus innituntur, & quæ cujusque sortis hominum negotia omnia & otia moderantur. Quare hoc unicum erit Disputationum quas aggredior Argumentum: Virtutum scilicet quatuor moralium, quæ principem locum obtinent, & earum omnium Quæstionum, quas supra centum D. Thomas in secunda secundæ instituit, expedita & dilucida explicatio. Atque ut primum a nomine incipiam solent hæ virtutes Cardinales vocari, quod inter ceteras morales præcipuæ sint, & primariæ actionum nostrarum moderatrices, ea prope ratione, qua D. Gregorius domorum vel Ecclesiarum præpositos & rectores Cardinales nuncupavit, & quod solet dici ad alios regendos præponi, ipse inusitato vocabulo,* incardinari *vocavit.*

Quod vero ad partitionem attinet, quatuor esse dumtaxat eas virtutes omnino necesse est; cum potentiæ & facultates animæ virtutum capaces, quatuor dumtaxat sint, quarum quælibet earum virtutum unam sibi vendicat, velut aliarum, quæ in eadem facultate recipiuntur, immobilem cardinem. Prudentia ceteris superior, in prima & principe potentia, scilicet intellectu, sedem obtinet: Justitia voluntatem regit, Fortitudo appetitum irascibilem coercet. Temperantia concupiscibilem moderatur. Jam vero si earum officia & munera exigas, ita paucis accipe. Prudentia rationis rectitudinem in rebus omnibus constituit: Justitia æqualitatem efficit in his operationibus quæ circa alios versantur: Fortitudo robur & firmitatem habet, quibus timores compescit, & pericula non detrectat: Temperantia demum eas appetitiones, quæ in delectabile bonum toto impetu feruntur, veluti injectis habenis moderatur.

Hæc, quæ ad nomen, partitionem, & munera virtutum Cardinalium attinent, paucis explicari potuerunt. At quis eas laudes, quibus Sancti Patres eas virtutes exornarunt, vel integro volumine complecteretur? Sed cum non minus indecorum esset omnes præterire, quam difficile omnes prosequi: quasdam leviter & veluti summa manu decerpam. D. Gregorius 2. Moral. cap. 3. Cardinales virtutes egregie quatuor spiritualis ædificii angulos vocat, quos si contingeret turbinibus concuti & everti, domus tota pessum iret. D. Nilus lib. de Orat. cap. 1. eas esse dixit quatuor aromatum species, quibus cæleste Thimiama conficitur, & quæ cælestes animas, mentesque, ac Deum ipsum, gratissimo odore perfundunt. Hildebertus Cenomanensis Epist. 31. in cap. 1. Eccles. quatuor rotas vocat currus mystici, quo anima post partam victoriam in speciem triumphi vehitur. Olympidorus quatuor Cardinales ac præcipuos ventos, quibus animæ regio perflatur, ut inde aromata largissime fluant. Sed demum fusius D. Ambrosius Lib. de Parad. cap. 3. quatuor virtutes Cardinales, quatuor spiritualis Paradisi fluenta vocat. Confert enim sapientiæ & vitæ fontem, ut Scriptura vocat, cum celeberrimo illo Paradisi fonte; atque ut quatuor insignes fluvii, Phison, Geon, Tygris, Euphrates, e Paradisi fonte manabant, amœnissimam regionem rigaturi: ita virtutes (inquit *) quatuor Cardinales, ad irrigandam & fœcundandam tellurem animæ, e Sapientiæ fonte dimanant. Sed postea, ea collatione semel instituta (earum virtutum cum his fluminibus analogiam eleganter & fuse prosequitur. Prudentiam, inquit, per Phison velut per imaginem aut symbolum quoddam expressam fuisse, ob insignes divitias, pulcritudinem, & oblimationem quam animæ confert. Geon temperantiam refert: ut enim hic fluvius Æthiopiæ terram alluit, ita temperantia* abluit corpus abjectum, & carnis vilissimæ restinguit incendium. *Fortitudinem Tygris rapidissimus repræsentat: Hæc enim* quodam cursu rapido resistentia quæque transverberat, nec aliquibus cursus ejus impedimentorum hæret obstaculis. *Demum justitiæ speciem aliquam Euphrates exhibet; quod vel solo Euphratis nomine fœcunditas, ubertas, lætitia, designentur. Quid vero justitiæ virtute felicius, quæ virtutum est fœcunda propago, quæ fructuum honoris & honestatis abundantia animam pascit, quæ demum summa lætitia, tum ipsum qui ea præditus est, tum & ceteros etiam perfundit? Sed nefas esset non aliqua D. Ambrosii verba subnectere. Hæc pauca accipe.* Fons vitæ (*inquit*) sapientia, fons gratiæ spiritualis, ita fons virtutum est ceterarum, quæ nos ad æternæ cursum dirigunt vitæ. Ex anima igitur quæ culta est, fons iste procedit ut irriget Paradisum, hoc est quædam diversarum fruteta virtutum, quarum sunt initia in quæ sapientia dividitur. Quæ sunt quatuor initia ista virtutum, nisi unum prudentiæ, aliud temperantiæ, tertium fortitudinis, quartum justitiæ? Itaque sicut fons est sapientia, sic flumina quatuor sunt fluenta virtutum &c. *Item lib. 1. de officiis cap. 24. postquam Abraham, Joseph, Job, & Davidis varias recensuit virtutes, ut coronidem illis imponat, addit:* Quod his viris principalium virtutum officium defuit? Quarum primo loco constituerunt prudentiam, quæ in veri investigatione versatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatem; secundo justitiam, quæ suum unicuique tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem æquitatem custodiat; tertio fortitudinem, quæ & in rebus bellicis excelsi animi magnitudine, & domi eminet, corporisque præstat viribus; quarto temperantiam, quæ modum ordinemque servat omnium, quæ vel agenda vel dicenda arbitramur.